

BRIEF AAN EEN VADER

‘Het persoonlijke is politiek. Het politieke is persoonlijk.’ Als er een slogan is die je als gegoten zit, Aleksandr Skorobogatov, dan is het wel deze. In wisselend evenwicht is bij jou nu eens het een, dan weer het ander op de voorgrond getreden. Maar onlosmakelijk met elkaar verweven waren ze altijd al, van bij onze eerste kennismaking.

Je was een nog onbekend auteur toen, Aleksandr. Wat weifelend ook, zo kwam het tenminste op me over. Misschien, bedacht ik toen, was je nog niet zo vertrouwd met de taal van het land waarin je aan een nieuw leven was begonnen. Misschien, denk ik nu, had dat zoeken naar woorden ook te maken met iets anders.

Ik zag hoe je ze aftastte, die woorden van je, aarzelend en voorzichtig. Maar het belette je niet te spreken, uitgebreid en onvermoeibaar, ook dat herinner ik me. Dat woorden moeten juist zijn, wist je uiteraard als elke rechtgeaarde schrijver. Dat ze daartoe ook vrij moeten zijn, had je in je land van herkomst ervaren. Je kende hun belang én hun kwetsbaarheid

Schrijven en vrijheid. Het was wat ons van meetaf aan bond. Helaas kwam daar nog iets anders bij. Iets waarvoor we, in tegenstelling tot het vrije woord, geen van beiden hadden gekozen. Het soort van iets dat je overkomt en waar je nooit helemaal van geneest. Verlies.

Jij verloor je zoon in 2002, ik verloor mijn stiefzoon al veel vroeger. In beide gevallen waren de omstandigheden waarin bijzonder tragisch. Geen treffender openingszin dan die van León Tolstói in zijn roman Anna Karenina: ‘Alle gelukkige gezinnen lijken op elkaar, elk ongelukkig gezin is ongelukkig op zijn

eigen manier'. Verlies laat zich niet vergelijken, maar hoe verschillend ongeluk ook, je herkent het wel bij elkaar.

Ik wist van jouw ongeluk. En ik wist uit ervaring nog iets anders. Dat het tijd vraagt om daar woorden voor te vinden. Ook bij jou gingen er jaren overheen eer het drama je werk binnensloop. En nog meer jaren, eer je uiteindelijk in brieven rechtstreeks tot je zoon zou richten, zoals ik dat in 'Papavers' tot mijn stiefzoon had gedaan.

Literatuur maakt het gesprek mogelijk dat in de werkelijkheid niet kan plaatsvinden. Maar ze doet nog iets anders. "Wat is schrijven anders dan bewaren?" vroeg ik me af in mijn boek. Jij verwoordde het als: "Zo kan ik hem onsterfelijk maken'.

Tegen dan was er veel veranderd, Aleksandr, en ophouden zou het niet. De somberte, al aanwezig in je vroegste werk, was inktzwart geworden. In het land dat je achterliet toen je naar België kwam, herkende je zowel de brutaliteit als de onverschilligheid die je zoon het leven hadden gekost. En alsof dat niet genoeg was, ging het daar van kwaad naar erger.

Als kind had je in Wit-Rusland Polen en Oekraïeners, Russen en Joden gekend. Nu was je er getuige van hoe opgezweepte haat die vanzelfsprekende verbondenheid kapotmaakte. Jouw verlies kreeg een verlengstuk in het verlies van tal van andere onschuldigen - van anonieme slachtoffers op het slagveld van Oekraïne tot je bekende mede-opposant Aleksej Navalny. Hoeveel persoonlijker kan het politieke worden – en omgekeerd?

En je sprak, maar nu zoveel onvermoeibaarder, zoveel resoluter dan die eerste keer. Je dubbele taal stond je niet langer in de weg, integendeel, ze werd een band tussen daar en hier, een onschatbare bron van informatie. De tijd van

tasten was voorbij, de woorden rukten op in slagorde. Om aan te klagen, om te protesteren.

Dit was jouw strijd. Tegen blind geweld en machtsvertoon, tegen dictatuur en totalitarisme. Tegen onvrijheid, tegen misbruik van en moord op het woord. Maar net zo goed tegen wie achteloos met vrijheid omspringt, woorden niet naar waarde schat.

Je sprak en je bleef spreken. In boeken en kranten, op podia en in interviews. Je bewust van het gevaar, maar ondanks dat gevaar. Met bewonderenswaardige moed.

Ongeluk kies je niet, lieve Aleksandr, het komt op je weg. Het enige wat je te kiezen hebt is de zin, de betekenis die je eraan geeft. Die keuze heb jij gemaakt op een ronduit indrukwekkende manier.

De stem van je zoon zwijgt niet. Ze spreekt met juiste, vrije woorden. Ze klinkt door in die van jou, ze is die van velen geworden. Geloof me, Vladimir zou trots op je zijn.

Ingrid Vander Veken

Herman Teirlinckhuis, 5 oktober 2024